

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Ірина Дмитрієва, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
Інституту колекційної педагогіки та психології
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова
м. Київ

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджується проблема підготовки майбутніх учителів до художньо-практичної діяльності учнів загальноосвітньої школи, а також питання підготовки вчителів предметів художнього циклу у спеціальній (корекційній) школі для дітей з вадами розумового розвитку.

Постановка проблеми. Психолого-педагогічна наука велику увагу приділяє питанням соціального виховання, розвитку і корекції особистості дітей з психофізичними вадами з метою забезпечення їх оптимальної інтеграції в сучасні умови життєдіяльності (І.Бех, В.Бондар, В.Засенко, С.Максименко, В.Синьов, В.Тарасун, Л.Фомічова, О.Хохліна, М.Шеремет, М.Ярмаченко та ін.). Особливі труднощі в досягненні цієї мети об'єктивно виникають у діяльності спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи, де навчаються діти зі значним зниженням інтелекту.

Відомо, що дієвим фактором формування особистості є мистецтво, яке завдяки своїй універсальності плідно розвиває пізнавальну та емоційно-чуттєву сферу, збагачує, поглиблює і систематизує знання, формує загальну та естетичну культуру. Саме мистецтву належить важлива роль в утвердженні принципу єдності істини, добра і краси. Воно є тією гармонійною частиною духовного багатства, яке відображаючи світ, формує внутрішній світ особистості, розвиває в неї почуття істинно людські: естетичні, інтелектуальні, моральні (В.Бутенко, О.Дем'янчук, І.Зязюн, Б.Ліхачов, Н.Миропольська, Б.Неменський, Г.Шевченко, Б.Юсов та ін.). Завдяки особливостям свого впливу на дитину (чуттєва безпосередність, ідейна спрямованість, спонукальна сила) мистецтво, як ніяка з інших форм суспільної свідомості, є чи не найефективнішим засобом естетичного виховання.

Величезне значення художнього навчання і естетичного виховання учнів спеціальних шкіл відзначається у різних галузях дефектологічної

науки (О.Дьячков, М.Земцова, Ю.Кулагін, М.Ярмаченко та ін.). Дослідники визначають основні завдання художньо-естетичного розвитку учнів спеціальної школи, а саме:

- розвиток особистісної цілісності, духовності та послідовне формування елементів естетичної культури;
- виховання адекватного ставлення до естетичних явищ дійсності та мистецтва;
- цілеспрямоване і систематизоване формування навичок художньо-естетичного сприймання та оцінної діяльності;
- стимулювання та актуалізація творчого потенціалу і вдосконалення практичних знань, навичок та умінь у галузі мистецтва;
- розвиток прагнення до творчої самореалізації у різних видах художньої діяльності.

Зокрема, важливість естетичного розвитку учнів допоміжної школи з метою забезпечення розвитку інтелектуальної діяльності та емоційної сфери, формування моральних позицій, розширення соціального та естетичного досвіду неодноразово підкреслювали відомі вчені Г.Дульнев, О.Граборов, Т.Головіна, І.Грошечков, І.Єременко, Г.Плешканівська, І.Соловйов, К.Щербакова та ін.

У наукових доробках А.Айдарбекової, М.Валце, С.Калантарової, Е.Кярнера, С.Міловської, М.Нудельмана, В.Побрейн зазначено, що недоліки інтелектуального розвитку, низький рівень пізнавальної діяльності, дефекти моторики, порушення емоційно-вольової сфери обумовлюють своєрідний характер художньо-естетичного виховання учнів допоміжної школи. При цьому автори відзначають, що розумово відсталі учні мають певні потенційні можливості у розвитку розуміння сигналів естетичної інформації та

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

відтворення художніх образів у практичній діяльності. Тобто, за дотримання певних дидактичних умов мистецтво може бути ефективно використано для розв'язання навчальних, корекційно-розвивальних та виховних завдань допоміжної школи. Таким чином, мистецтво має значний соціально-педагогічний потенціал розв'язання корекційних та виховних завдань естетичного розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями: з одного боку, формування ціннісних орієнтирів, а з іншого – розвиток та корекція особистісних практичних, естетичних здібностей, потреб, які є умовою розвитку загальної культури.

Проте проблема використання мистецтва для корекції відхилень у розвитку розумово відсталих дітей не знайшла ще належного розв'язання, що зумовлено багатьма факторами. Серед них – наявність прямого й безпосереднього зв'язку між можливостями розумово відсталих школярів і творчими здібностями самого педагога, що повинно привернути пильну увагу до процесу підготовки майбутніх учителів спеціальних шкіл, особливо вчителів предметів художнього циклу.

Сприятливі умови розвитку художньо-естетичного потенціалу учнів зможе вчитель, який сам має достатній рівень культури особистості, розвинені орієнтири естетичної оцінки. Естетична культура вчителя стає одним із найважливіших факторів соціального розвитку підростаючого покоління, засобом удосконалення освітньої справи. Саме на це звертається увага в Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Концепції національного виховання та в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті. Тому не випадково дедалі більшої ваги навчальні заклади, які займаються підготовкою дефектологічних кадрів, повинні надавати проблемі формування естетичної культури майбутнього вчителя-професіонала. Отже, у навчально-виховному процесі треба приділяти увагу не тільки традиційному засвоєнню заданої кількості інформації, але й розвитку культури мислення, почуттів, поведінки особистості, навколо яких знання, уміння й навички перетворюються в неповторну творчу індивідуальність учителя і стають головними константами його трудової діяльності.

Аналіз останніх досягнень з проблеми. Проблема підготовки майбутніх учителів до художньо-практичної діяльності учнів загальноосвітньої школи висвітлюється багатьма дослідниками в різних аспектах (Т.Агапова, О.Берак, А.Бондарева, В.Григор'єва, Е.Карпова, Н.Кічук, М.Корожков, С.Кузнецов, Н.Мартинович,

М.Маслов, Н.Назарова, А.Павловський, О.Саган, Р.Фрідман Є.Шорохов, В.Щербина та ін.).

Деякі питання підготовки вчителів предметів художнього циклу у спеціальній (корекційній) школі для дітей з вадами розумового розвитку висвітлено в наукових працях І.Грошенкова, Т.Головіної, Н.Стадненко, Г.Плешканівської, К.Щербакової та ін. Проте ця проблема заслуговує на глибше дослідження. Досі немає ґрунтовних робіт, спеціально присвячених підготовці фахівців для дітей з інтелектуальними порушеннями. Водночас у досвіді є чимало оригінальних та доцільних рішень щодо форм, методів, структури і змісту фахової підготовки вчителів предметів художнього циклу в допоміжній школі. Об'єднує їх те, що у всіх науково-методичних доробках підкреслюється необхідність оволодіння студентами не тільки художньо-практичними знаннями і вміннями, але й ґрунтовними знаннями специфіки роботи з дітьми з вадами психофізичного розвитку. Окрім того, педагогічне керівництво художньо-естетичним розвитком особистості дитини з вадами психофізичного розвитку вимагає естетичної підготовки самого вчителя: він повинен мати чітке уявлення про естетичні форми пізнання (естетичне сприймання, насолоду, переживання, судження, почуття, цінність, смак), розуміти естетичну сутність явищ дійсності, вміти пояснити її школярам, чітко уявляти необхідний мінімум естетичних знань і навичок, якими повинні володіти розумово відсталі учні.

Мета цієї статті – розглянути умови підготовки студентів до керівництва художньо-естетичною діяльністю учнів з вадами розумового розвитку на прикладі навчального курсу “Образотворче (візуальне) мистецтво з методикою викладання у спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами розумового розвитку”.

Основний матеріал дослідження. Відомо, що серед різних видів мистецтва найефективнішу дію на дитину з порушеннями розумової сфери справляє образотворче, бо завдяки своїй універсальності плідно розвиває емоційно-чуттєву й пізнавальну сфери, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід. Унікальність образотворчого мистецтва для педагогічних впливів полягає у тому, що розумово відстала дитина у процесі спілкування з ним не тільки одержує знання про світ, збагачує свій досвід, розвиває здатність до пізнання, але й виробляє у собі емоційно-ціннісне ставлення до явищ дійсності. Головним елементом цих впливів виступає людська чуттєвість, спроможна розпредмечувати

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

“почуттєвий код” мистецтва [8, 26]. Збагачення чуттєвого досвіду розглядається вченими не тільки й не стільки як справа органів почуттів, а як один із найважливіших шляхів розвитку і корекції пізнавальної активності учнів, формування у них уміння користуватися даними, отриманими за допомогою органів почуттів. Треба визнати, що якісне оволодіння школярами елементарними художньо-естетичними уявленнями і поняттями, графічно-практичними вміннями й навичками, насамперед залежить від професіоналізму вчителя образотворчого мистецтва.

Художньо-педагогічну підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва у допоміжній школі ми розглядаємо як цілеспрямований динамічний процес формування їхньої професійної здатності до художнього навчання розумово відсталих учнів. Змістом художньо-педагогічної освіти на дефектологічних факультетах (відділеннях) є предметні знання і вміння, способи розв’язання типових і творчих завдань, механізми саморозвитку особистості, її здатності творчо реалізувати набутий досвід й підвищувати рівень професійного вміння, методичної майстерності у системі педагогічної діяльності, спрямованої на процес художнього навчання і естетичного виховання школярів [5].

Основою формування професійної здатності до художнього навчання школярів, безперечно, виступають педагогічні вміння, що є відображенням здатності компетентно розв’язувати професійні та корекційно-педагогічні завдання за рівнем їх складності. Якісний рівень сформованих відповідно до спеціальності педагогічних знань, умінь – це здатність випускника виконувати предметно-практичні, предметно-розумові, знаково-практичні, знаково-розумові дії при здійсненні професійних функцій як учителя-предметника, який повинен застосовувати інтелектуально-творчий підхід до розв’язання основних завдань художнього навчання школярів з психофізичними вадами.

Система вмінь – це рівень оволодіння особистістю способами здійснення розумово-практичних дій, яких вона спеціально навчається у процесі засвоєння й усвідомлення теоретичних знань та опрідечування практичного досвіду для розпредечування в системі своєї професійної діяльності. Навички – це вміння, доведені до ступеня досконалості, де виконувані дії у процесі здійснення професійних функцій і розв’язання завдань своєї діяльності визначаються і контролюються свідомо.

Професійне становлення особистості вчителя допоміжної школи як системний процес є інтеграцією

особистісних новоутворень на рівні знань, умінь, які є ознакою здатності, синтезом відповідних професійних якостей. З точки зору професіоналізації, їх можна окреслити як набуття теоретичних і практичних способів дій, різноманітних взаємодій, об’єднаних у функціональну систему професійної усталеності вчителя, що забезпечують якісний рівень здатності впевнено здійснювати педагогічні функції та вирішувати корекційні завдання у процесі художнього навчання школярів. Професійна здатність до художнього навчання розумово відсталих учнів є системоутворюючим компонентом педагогічної діяльності, що виявляється у системі вмінь розв’язувати завдання з дидактично змістовими лініями у процесі навчання образотворчого мистецтва учнів різного вікового періоду та психофізичного розвитку [5, 6].

Під ефективністю художньо-педагогічної підготовки ми розуміємо ступінь відповідності її дієвої спрямованості, реального кінцевого результату запланованим меті і завданням професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, здатних здійснювати процес художнього навчання і естетичного виховання розумово відсталих школярів.

Результати вивчення стану роботи з художньо-практичної підготовки учнів допоміжної школи та рівня професіоналізму вчителів образотворчого мистецтва дозволили встановити, що у практичній діяльності вчителів неповною мірою розв’язуються завдання художнього навчання школярів відповідно до вимог освітньої галузі “Мистецтво” Державного стандарту спеціальної освіти, шкільної програми “Образотворче мистецтво”, що передбачають понятійно-лінгвістичну, культурознавчу, предметно-діяльнісну змістові лінії. Цих вимог не дотримуються і в системі художньо-педагогічної підготовки вчителів образотворчого мистецтва.

Аналіз експериментальних даних засвідчив, що 64% учителів незадоволені професійною підготовкою вчителя образотворчого мистецтва до розв’язання завдань художнього навчання розумово відсталих школярів, а також мають недостатній якісний рівень художньо-педагогічної підготовки щодо викладання образотворчого мистецтва у допоміжній школі. Причинами цього є, на наш погляд, відсутність цілісного розуміння вчителями особливостей і стратегії художньо-естетичного розвитку учнів з обмеженими психофізичними можливостями; обмеженість прийомів роботи, які вчителі використовують у процесі навчально-виховної роботи; недостатня кількість методичної літератури з питань естетичного виховання школярів, яка б органічно

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

впліталася в навчально-виховний процес допоміжної школи і не переобтяжувала б його додатковими курсами і годинами. Тому у процесі розробки нової програми навчального курсу для студентів в ідділень олігофренопедагогіки дефектологічних факультетів педагогічних ВНЗ “Образотворче (візуальне) мистецтво з методикою викладання у спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами розумового розвитку” ми враховували ці недоліки. У процесі вивчення даного курсу студенти повинні опанувати:

- теоретичними основами образотворчого мистецтва;
- знаннями особливостей художньо-естетичного розвитку учнів з обмеженими інтелектуальними можливостями, специфіки образотворчої діяльності школярів;
- методикою проведення занять з образотворчого мистецтва в спеціальній загальноосвітній (допоміжній) школі;
- практичними навичками образотворчої грамати;
- вмінням виконувати деякі види декоративно-оформлювальної роботи.

Теоретична і практична підготовка вчителів образотворчого мистецтва у допоміжній школі здійснюються за двома напрямками. При цьому враховується вихідний рівень художніх знань і вмінь студентів, одержаний у середніх навчальних закладах, який, на жаль, не завжди відповідає необхідним критеріям.

Перший напрямок передбачає формування у студентів основ образотворчої грамати, графічних умінь і навичок. Така робота проводиться у формі практичних занять і передбачає традиційні види малювання, а саме – малювання з натури, декоративне й тематичне малювання.

У процесі малювання з натури здійснюється безпосереднє і всебічне вивчення предмета, його форми, побудови, розміру, кольору. Це дає можливість розвивати у студентів зорову культуру й таким чином формувати більш повні й точні уявлення про навколишню дійсність.

Декоративне малювання в силу своєї специфіки (стилізовані форми, площинне зображення складових елементів, умовна передача кольору) і завдяки відносній однорідності графічного матеріалу зі структурними особливостями забезпечує, насамперед, формування й удосконалювання технічних умінь і навичок, розвиток зорово-рухової координації.

Практичні заняття з тематичного малювання особливо важливі для розвитку композиційного рішення художнього образу, розуміння найбільш

доцільного розміщення складових частин малюнка, виконаного на певну тему, розвитку уяви, оригінальності, здатності аналізувати та синтезувати в художній образ реальні предмети і явища на базі зіставлення та пошуків далеких і близьких аналогій.

Для фахової діяльності кожного педагога дуже важливим є опанування деякими видами шрифтової роботи, що широко використовується при виготовленні наочності, дидактичних посібників, оформленні інтер'єру класу і школи. На практичних заняттях студенти знайомляться з різноманітними видами шрифтів, вивчають техніку виконання шрифтових композицій.

Вивчення розділу “Образотворче мистецтво в системі естетичного виховання” допомагає студентам з'ясувати роль мистецтва у процесі формування особистості та його соціальну значущість у житті суспільства, зрозуміти різноманіття художніх стилів, форм і напрямків візуального мистецтва, визначити його поліфункціональність, гносеологічні, пропагандистські, гедоністичні, сугестивні, просвітницькі та евристичні аспекти, ознайомитися більш детально з історією образотворчого мистецтва України на всіх етапах його розвитку.

Другий напрям підготовки вчителів образотворчого мистецтва у спеціальній загальноосвітній (корекційній) школі – це навчання методиці викладання образотворчого мистецтва в допоміжній школі і спеціальних дошкільних закладах для дітей з вадами розумового розвитку. Конкретно-практичний характер занять з образотворчого мистецтва створює сприятливі умови для мобілізації позитивних можливостей розумово відсталих дітей, розвитку в них художньо-естетичного сприймання й естетичних почуттів, оцінювання ставлення до творів образотворчого мистецтва й самостійно виконаних малюнків, дозволяє коригувати емоційну та інтелектуальну сфери учнів.

Для реалізації цих завдань майбутньому вчителю необхідно насамперед ознайомитися з особливостями їхнього художньо-естетичного сприймання, як-то: ці діти часто не розрізняють прекрасне й потворне, красиве й некрасиве; характерною їх ознакою є фрагментарне сприймання, якому властиві дифузність і невибірковість; наявні слабкості розумових операцій (аналізу й синтезу, індукції й дедукції, узагальнення й конкретизації), низький рівень мовленнєвої активності; відсутній достатній життєвий досвід і знання. Ці особливості естетичного сприймання обумовлюють труднощі, яких діти з інтелектуальними порушеннями

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

зазнають під час осмислення прекрасного в мистецтві й дійсності. Невміння визначити авторський замисел у творах мистецтва, розуміти роль і значення окремих виражальних засобів (наприклад, кольорове рішення картини, емоційний стан героїв, настроїв твору) спричиняють виявлення несуттєвих відношень із зв'язків під час осмислення змісту й ролі художнього образу і як наслідок – недостатньо адекватне його сприймання.

Розвиток відчуття форми і змісту художнього твору є центральним моментом у його сприйманні. Формальний аналіз твору, який ми спостерігали на уроках образотворчого мистецтва, пов'язаний із недостатнім розумінням учителем ролі мистецтва у формуванні особистості школяра. Гіпертрофія сюжетного і предметного сприймання, яке само собою є початковою точкою усього освоєння мистецтва, не дозволяє учням оволодіти розумінням художнього образу, який організується з урахуванням виразних засобів мистецтва.

Художньо-естетичні інтереси розумово відсталих учнів мають поверховий і нестійкий характер. Якість художньо-естетичних знань характеризується низьким рівнем усвідомленості, повноти, міцності, систематизованості, узагальненості й конкретності. І хоча з віком спостерігається позитивна тенденція до покращення якості естетичних знань, вона незначна й пов'язана не стільки з естетичним розвитком учнів, скільки з активізацією їхніх пізнавальних процесів і збагаченням життєвого досвіду.

Водночас у розумово відсталих школярів не завжди адекватно й зі значним запізненням формуються естетичні оцінки. Як правило, вони обумовлені зовнішніми ознаками й не виходять за межі суджень “подобається” – “не подобається”, “красиве” – “некрасиве”. Незважаючи на те, що естетична цінність виступає основним мотивом вияву емоційно-особистісного ставлення до об'єктів мистецтва й дійсності, її розуміння і вербалізація мають поверховий і примітивний характер. Своєрідність емоційно-особистісного ставлення у розумово відсталих учнів полягає у тому, що більшість з них мотивують власні умовиводи на основі виділення несуттєвих зв'язків.

Досить слабкі можливості виявляють ці учні і щодо самостійної творчості. І хоча в них присутнє бажання проявити себе в різноманітних видах художньо-естетичної діяльності (в тому числі й образотворчій), але при цьому школярі не завжди адекватно усвідомлюють свої можливості, особливо у молодших класах, виконання творчих робіт характеризується низькою якістю,

відсутністю самостійності та спроможності використовувати минулий досвід.

Естетичний розвиток розумово відсталих учнів значною мірою ускладнюється наявністю у них серйозних порушень емоційно-чуттєвої сфери, зумовлених патологічною перевагою процесів гальмування чи збудження. Так, у легкозбуджуваних дітей афективні стани, які характеризуються раптовими бурхливими переживаннями з втратою вольового контролю, гальмують будь-яке виявлення естетичних почуттів, надають останнім, навіть якщо ті виникають, ефемерного й поверхового характеру і, відповідно, віддаляють дитину від прекрасного; а у випадках психічної загальмованості на перший план виходить емоційна пасивність, і такі діти відрізняються несприйнятливістю як до прекрасного, так і до огидного: вони байдужі до цих проявів навколишнього, не намагаються розібратися, що дійсно красиво, а що ні. Разом з цим, за психопатоподібного стану, крім грубих відхилень у поведінці, травматичний вплив на естетичний розвиток справляє нездатність дітей оцінювати та переживати власний стан взагалі.

При цьому слід враховувати, що наведені особливості розумово відсталих учнів не є стійкими. За час перебування у допоміжній школі їм вихованці значно просуваються у своєму художньо-естетичному розвитку, хоча, звичайно, не досягають рівня, характерного для їхніх однолітків, що розвиваються нормально. Під впливом системи корекційно-виховного впливу в школярів виявляється позитивна вікова динаміка розвитку естетичного сприймання, естетичних смаків і потреб, естетичних почуттів. Значна кількість учнів оволодівають елементами художньої творчості й реалізують свої здібності в галузі мистецтва.

Важливо пам'ятати, що створення на уроках, у позакласній та позашкільній роботі спеціальних корекційно-педагогічних умов, спрямованих на корекцію й розвиток інтелектуальної діяльності та емоційної сфери учнів у їх системній єдності, дозволяє значно підвищити рівень естетичного розвитку особистості розумово відсталих школярів. Водночас, наголошують відомі учні-дефектологи І.Єременко, Г.Мерсіянова, В.Синьов, Ж.І.Шиф, будь-які методичні прийоми, що залучаються до роботи з розумово відсталими школярами, виявляють свою ефективність далеко не відразу, потрібен значний час і наполегливість педагога, щоб ці прийоми привели до помітних корекційно-виховних результатів.

У спеціальній школі для дітей з обмеженими інтелектуальними можливостями елементарні основи освітньої галузі “Візуальне мистецтво

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

(образотворче)” закладаються упродовж 1-го – 6-го років навчання. Головною метою галузі визначається художньо-естетичний розвиток учнів на основі досягнення освітньої (засвоєння елементарних художньо-естетичних знань та оволодіння графічно-практичними вміннями і навичками) та корекційно-розвиваючої (інтелектуальний, сенсорний, емоційний розвиток) цілей. Тобто заняття з образотворчого мистецтва забезпечують естетичний розвиток особистості розумово відсталого учня шляхом корекції цілеспрямованого художнього сприймання предметів і явищ навколишнього світу та творів візуального мистецтва, розвитку пізнавальної діяльності, елементів творчості, уяви та формування вмінь і навичок виконання художньо-графічних завдань.

У зв'язку з цим важливо не тільки розкрити студентам особливості художньо-естетичного розвитку дітей із порушенням інтелекту, але й показати, як виявляються особливості художньо-образотворчої діяльності безпосередньо в малюнках, підкресливши при цьому, що більшості дитячих робіт властива схематичність, дуже примітивна, спрощена форма композиції, її двомірне вираження, фрагментарність, непропорційність, недотримання реального фарбування, неточна передача просторового розміщення предметів, статичність зображення. Крім того, у дітей спостерігається стійка тенденція діяти графічними штампами, тобто механічно, без належного осмислення відтворювати стереотипно завчені зображення. Таким чином, у ході корекційно-виховної роботи вчителю необхідно перебороти значні труднощі, обумовлені специфічним характером образотворчої діяльності учнів допоміжної школи.

У розділі “Загальні та окремі питання методики навчання образотворчої діяльності розумово відсталих дітей” дається систематичний виклад загальних методичних і дидактичних принципів викладання образотворчого мистецтва в допоміжній школі. Окремо розглядається методика викладання всіх розділів програми “Образотворче мистецтво” в допоміжній школі. Студенти знайомляться зі змістом і методикою корекційно-виховної роботи в пропедевтичний (підготовчий) період навчання образотворчої діяльності, на заняттях малювання з натури, декоративного малювання, тематичного малювання, уроках-бесідах з образотворчого мистецтва, з містом позакласної та позашкільної роботи. Студенти вивчають й аналізують методичну літературу, розробляють і складають плани-конспекти уроків з рівних розділів програми.

Значна роль відводиться самостійній роботі студентів як засобу продуктивного одержання спеціальних знань. Студентами узагальнюється досвід учителів малювання спеціальних шкіл, аналізуються питання курсу, які достатньо висвітлені в науково-методичній літературі, готується дидактичний і наочний матеріал для занять з малювання в допоміжній школі і т.ін. Однією із форм самостійної роботи є науково-дослідницька робота студентів.

Отримані знання й уміння закріплюються під час проходження педагогічної практики у ролі вчителя малювання в молодших і старших класах допоміжної школи та проведення уроків і позакласних занять з образотворчого мистецтва, що є перевіркою ступеня фахової підготовки студентів і служить подальшому вдосконаленню їхньої педагогічної майстерності.

Висновки. Питання подальшого вдосконалення курсу з методики викладання образотворчого мистецтва у спеціальних закладах освіти повинні бути в центрі уваги кафедр дефектологічних факультетів педагогічних ВНЗ. Необхідно активніше впроваджувати у практику підготовки майбутніх дефектологів оригінальні методики, розширювати науковий пошук нових засобів використання образотворчого мистецтва в системі вивчення, навчання і виховання учнів з психофізичними вадами.

Систематичний і цілеспрямований художньо-естетичний розвиток студентів дефектологічних факультетів вищих навчальних закладів повинен бути невід'ємною частиною навчально-виховного процесу.

1. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Искусство, 1968.

2. Головина Т.Г. Изобразительная деятельность учащихся вспомогательной школы. – М.: Педагогика, 1974.

3. Грошенко И.А. Занятия изобразительным искусством во вспомогательной школе: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1993. – 175 с.

4. Дмитрієва І.В. Корекція художнього сприймання розумово відсталих підлітків засобами образотворчого мистецтва. Автореф. дис....канд. пед. наук. – К., 2002. – 19 с.

5. Державний стандарт спеціальної освіти дітей з особливими потребам. – К.: Інститут дефектології АПН України, 2003.

6. Искусство и школа: Кн. для учит. / Сост. А.К.Василевский. – М.: Просвещение. – 1981.

7. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи для дітей з порушеннями розумового розвитку (проект). – Київ-Луганськ, 2002.

8. Основи спеціальної дидактики / За ред. І.Г.Среженка. – К.: Рад. школа, 1986.

Мирон Вачевський, кандидат економічних наук, професор

кафедри менеджменту і підприємництва
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАРКЕТОЛОГА

У статті висвітлюються питання, що стосуються міжнародного маркетингу, курсу який вивчається студентами ВНЗ та учнівською молоддю, які оволодівають професією маркетолога для сучасного ринку з відповідним рівнем формування професійних компетенцій. Стаття є корисною для студентів, аспірантів і викладачів, а також для фахівців, які займаються маркетинговою діяльністю.

Актуальність проблеми. Міжнародний маркетинг, міжнародна економіка, глобальні економічні відносини, міжнародна економічна торгівля, створення великих імперських держав щодо з'єднання людськості у цілому світі в нинішніх умовах ринкової економіки набуває особливої актуальності. Філософія ж такої глобалізації, її пізнання і регулювання ускладнюється національними, релігійними, державно-політичними компонентами. Україна, наприклад, не є державою з намірами створювати глобальні світові проблеми, але бере активну участь у процесах глобалізації, входження у світову організацію торгівлі (СОТ), Європейський союз (ЄС), Організацію об'єднаних націй (ООН) та інші.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми маркетингу та його вивчення у ВНЗ присвячено значну кількість робіт. Її зокрема досліджують Е.Азарян [1], А. Балабанова [2], В.Герасимчук [7], І.Дахно, Ю. Бовтрук [8], М.Єрмошенко [9], І.Михасюк [10 – 11], А.Павленко, А.Вовчак [12], В.Прауде, О.Білий [13], А.Старостіна [14], Т.Циганкова [15]. Більшість публікацій досліджують проблеми організації виробництва та збуту, глобальних економічних проблем, не вдаючись до підготовки маркетологів у сфері освіти та формування у них професійних компетенцій в діяльності міжнародного маркетингу.

Метою статті є виявлення недолків традиційної системи підготовки маркетологів та вироблення нової методики навчання та формування у майбутніх маркетологів високого рівня професійних компетенцій на міжнародному ринку.

Основною метою вивчення курсу “Міжнародний маркетинг” є опанування студентами теоретичними та практичними знаннями функціонування механізмів управління маркетингом на міжнародних ринках і формування

у студентів навичок і вмінь з маркетингової діяльності на світових ринках [4].

Виклад основного матеріалу. Дослідження теорії і практики в області сучасної освіти, навчання майбутніх маркетологів показує, що їх підготовка вимагає особливого підходу до сучасних умов ринкової економіки, діяльності на міжнародних ринках, розробки нових програм, навчальних посібників, підручників, які забезпечували б сучасний рівень підготовки професійних компетенцій педагога – майбутнього маркетолога.

Творчий потенціал педагога – це здатність людини вирішувати педагогічні проблеми, що мають соціальну та професійну значущість, збагачувати педагогічну діяльність, вкладаючи в неї новий напрямок та зміст освіти в підготовці маркетологів у діяльності на міжнародних ринках експорту, імпорту товарів та руху капіталів.

В умовах зростаючої глобалізації, на думку багатьох вчених [10], головна проблема – нестача належного регулювання руху капіталів, тепер, як ніколи раніше, повинно бути жорстким. В нинішніх умовах чинник глобалізації набув вагомого значення і жодний уряд жодної країни не може врахувати його, уряди неспроможні чинити опір швидким коливанням міжнародних потоків самостійно.

Як держава, так маркетологи, повинні регулювати національну економіку, але якими важелями, методами? Нині ринкову економіку у розвинутих країнах регулює держава за допомогою регулювання податкових ставок та їхньої диференціації, регулювання відсоткових ставок за кредитами комерційних банків, регулювання грошової маси, регулювання цін, протекціоністської політики, інноваційної, інвестиційної, митної, фінансової, експорту та імпорту за реалізацією державних програм [4].